

ЩОДО МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Пащенко Євген Миколайович
аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
ХНУ імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Термін «мотивація» як у психологічній, так і в юридичній літературі традиційно розуміється в статичному і динамічному аспектах. По-перше, поняття мотивації вживається для характеристики сукупності мотивів, властивих особі в тій або іншій формі поведінки, і, по-друге, цим терміном позначається процес виникнення і формування мотиву поведінки.

В цій роботі ми будемо вживати мотивацію саме у першому значенні, а саме як певну сукупність відносно однорідних мотивів, які мають спільну психологічну характеристику. Дослідники проблеми мотивації саме військової злочинності виділяють три її основних види: корислива, насильницько-егоїстична та анархічна. Корислива лежить в сфері матеріальних проблем, насильницько-егоїстична в сфері емоцій, анархічна обумовлена потребами спілкування суб'єкта з близькими [1, с. 82].

В свою чергу, Є.Б. Пузиревський зазначає, що для структури мотивації військових злочинів є характерним: порушення рівноваги, коли домінуюче положення здобувають особисті інтереси і потреби; діапазон спонукань військових злочинів є значно вужчий, ніж діапазон людської поведінки взагалі; мотивація більшості військових злочинів носить ситуативний в при цьому вузько особистісний і примітивно-побутовий характер; серед криміногенних факторів значна роль у мотивації військових злочинів належить факторам педагогічного і психологічного плану [2, с. 17-18]. На

наш погляд, такий підхід не дозволяє виділити види мотивації насильницьких злочинів військовослужбовців. В цих випадках є просте перерахування мотивів злочинів військовослужбовців.

На наш погляд, самостійні види мотивації насильницьких злочинів можуть бути виділені на підставі дослідження внутрішнього змісту кримінального насильства. Таке насильство може бути ворожим по відношенню до жертви. Мотивація насильницьких злочинів також може бути і ворожою, і інструментальною. Ворожість є динамічною, спонукальною силою агресивної поведінки. Основою відповідних мотивів виступає будь-яка незадоволена індивідуальна, групова, або інша вимога чи потреба. Стан ворожості та гніву виникає часто у конфліктній ситуації у відповідь на агресію з боку потерпілого або внаслідок непереборної перешкоди до досягнення певної мети.

Ворожа мотивація найбільш присутня в таких злочинах, як вбивство, заподіяння тілесних ушкоджень тощо. Ці злочини часто носять імпульсивний характер. Про це свідчать ситуативність, швидкість розвитку конфлікту, а також неадекватне реагування суб'єктів на ситуацію.

Іншим видом мотивації насильницьких злочинів є інструментальна мотивація. Вона виникає тоді, коли злочинці не відчують ворожих почуттів до об'єкта насильства, а прагнуть таким чином задовольнити іншу свою потребу, наприклад, матеріальну. Інструментальна мотивація присутня в діях осіб, які скоюють злочини під впливом потреби зняти свою емоційну напругу. Такі дії російські кримінологи Ю.М. Антонян та інші називають замісними. Вони виділяють декілька видів такого роду агресивних дій.

По-перше, такі дії можуть бути спрямовані не тільки проти осіб, які є джерелом незадоволення, а і проти близько пов'язаних з ними осіб: родичів, знайомих тощо.

По-друге, такі дії скоюються з причини вираження так званих суміжних асоціацій, коли хтось ототожнюється з кривдником і йому заподіюється шкода.

По-третє, такі дії можуть бути спрямовані проти особи, яка просто першою «попалася під руку».

По-четверте, людина може переносити агресію на саму себе (автоагресія), коли не може виконати свої агресивні наміри назовні [3, с. 154-155].

Окремим видом мотивації насильницьких злочинів є негативістська. На відміну від ворожої мотивації, вона не обумовлена станом фрустрації. «Мотиви, які називаються негативістськими позбавлені, усвідомленої раціональної основи, хоча витікають з індивідуальної потреби в самоактуалізації [4, с. 143]. Прикладом такого роду мотивів є так звані маргінальні мотиви, джерелом яких виступає потреба індивіда заявити про себе, залишити про себе пам'ять, виділитись з маси. Це власне нормальна потреба людини, але коли для задоволення цієї потреби вибирається поведінка, яка заборонена кримінальним законом, то має місце негативістська мотивація злочинної поведінки. У таких мотивах головне місце займає бажання людини самоствердитись.

Слід зазначити, що можливе об'єднання мотивів вчинення насильницьких злочинів.

Підводячи підсумки, слід зазначити встановлення дійсних мотивів насильницьких злочинів військовослужбовців дозволить досягти наступного:

- встановити криміногенні фактори таких злочинів;
- врахувати суспільну небезпечність особистості при призначенні кримінального покарання;
- розробити ефективні заходи запобігання вказаним злочинам з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних детермінант такого виду злочинності.

Література:

1. Карпенко М.І. Причини і запобігання військовим злочинам анархічної мотивації. *Юридична наука*. 2013. № 3. С. 81-90;
2. Пузиревский С.Б. Кримінологічний аналіз і запобігання військовим злочинам: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08, ХНУВС, 2011. 21 с.;
3. Антонян Ю.М., Еникеев М.И., Эминов В.Е. Психология преступника и расследования преступлений: монография Москва: Юрист, 1996. 336 с.;
4. Бандурка А.М., Зелінський А.Ф. Вандалізм: монография. Харків: Університет внутрішніх справ, 1996. 199 с.